

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання курсової роботи
з навчальної дисципліни «Фінанси підприємств»

для студентів, що навчаються за програмою підготовки бакалаврів
галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»
напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання курсової роботи
з навчальної дисципліни «Фінанси підприємств»

для студентів, що навчаються за програмою підготовки бакалаврів
галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»
напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»

Розглянуто на засіданні
кафедри обліку, фінансів
та економічної безпеки
Протокол № 3
від «5» «10» 2015р.

Рекомендовано
Навчально-методичним
відділом ДонНТУ
Протокол № ____
від «__» «__» 2015р.

Красноармійськ – 2015

УДК 658.14/17(076.5)
ББК 65.9(2)26.27

Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Фінанси підприємств» для студентів, що навчаються за програмою підготовки бакалаврів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» / Уклад. В. М. Антоненко. – Красноармійськ : ДонНТУ, 2015. – 30 с.

Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Фінанси підприємств» рекомендовано для використання студентами при опрацюванні ними тематичного матеріалу вказаної навчальної дисципліни та написання курсової роботи. Рекомендації містять основні вимоги щодо вибору студентами теми курсової роботи, організаційної структури роботи та її оформлення, а також поради щодо підготовки до її захисту. Для розробки рекомендацій частково було застосовано Методичні вказівки до виконання курсової роботи з курсу «Фінанси підприємств» (укладач: М. Д. Білик, доктор економічних наук) для слухачів за спеціальністю «Фінанси» Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Методичні вказівки до курсової роботи з дисципліни «Фінанси підприємств» для студентів економічних спеціальностей денної і заочної форм навчання Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Укладач: В. М. Антоненко, к. е. н., доцент

Рецензент: Л. І. Шилова, к. е. н., доцент

Відповідальний за випуск: Н. Ю. Рекова, зав. каф. ОФЕБ, д. е. н.

Затверджено навчально-методичним відділом ДонНТУ,
протокол № ____ від _____

Розглянуто на засіданні кафедри обліку, фінансів та економічної безпеки,
протокол № 3 від 5.10.2015р.

Донецький національний технічний університет, 2015

ЗМІСТ

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	5
2. ПОРЯДОК РОЗРОБКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ	6
2.1 Зміст та теоретичні завдання на курсову роботу	6
2.2 Зміст та порядок виконання практичної частини курсової роботи	9
2.2.1 Комплексний аналіз і оцінка фінансового стану підприємства	10
2.2.2 Дослідження залежності фінансових результатів операційної діяльності підприємства від операційних витрат та обсягів реалізації продукції	11
2.2.3 Дослідження впливу операційного важеля на зміни обсягів прибутку підприємства	15
2.2.4 Фінансове планування операційної діяльності в середньостроковій перспективі	17
2.3 Загальні висновки до курсової роботи	17
3. ПІДБІР ІНФОРМАЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ОПРАЦЮВАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	18
4. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ	20
5. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	21
6. ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	25
БАЗОВИЙ СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	27
ДОДАТОК. Зразок оформлення літератури	28

1. МЕТА І ЗАДАЧІ НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Написання та захист курсової роботи з дисципліни «Фінанси підприємств» є заключним етапом вивчення студентами матеріалу цієї навчальної дисципліни і спрямовує студентів на більш глибоке опанування ними деяких найбільш актуальних та практично значущих для українських підприємств фінансових проблем.

Курсова робота повинна бути виконана на високому теоретичному рівні з використанням досвіду практики в області фінансів.

Метою виконання курсової роботи для студента є: систематизація, закріплення та поглиблення теоретичних знань зі спеціальності, оволодіння принципами і методологією наукових досліджень, вміння використовувати набуті знання у практиці фінансової та господарської діяльності підприємств, розвиток навиків дослідження конкретних фінансових проблем відповідно до обраної тематики.

В цілому за своєю сутністю курсова робота відображає рівень теоретичних і фахових знань, професійних умінь та творчих якостей студента.

Тому в процесі підготовки й захисту курсової роботи студенту необхідно найповніше розкрити (довести) свій фаховий рівень, набуті ним вміння вести фінансові дослідження, бачити проблеми та вишукувати шляхи їх вирішення.

При підготовці курсової роботи студенти повинні показати знання з теорії фінансів та фінансів підприємств, законодавчих та нормативних документів України, сучасних засобів електронно-обчислювальної, комп'ютерної техніки та вміння їх використовувати, розробити пропозиції щодо поліпшення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємств та (або) інших фінансових питань, пов'язаних із обраною тематикою курсових робіт.

Для досягнення цих цілей та дотримання вимог студенту необхідно сконцентрувати увагу на виконанні наступних основних завдань:

- використання отриманих теоретичних знань та практичних навичок у вирішенні конкретних фінансових проблем;
- планування роботи по підготовці курсової роботи, вивченню діючих нормативних актів, чинного законодавства, монографій, навчальних посібників, спеціальної періодичної літератури з питань фінансів;
- вміле використання наукових досягнень з обраної теми та сформулювати при цьому особисті думки, висновки та пропозиції.

Курсова робота оцінюється викладачем відповідно до її якісного рівня, з урахуванням виконання студентом вище наведених завдань та дотримання вказаних вимог.

При захисті студентами курсових робіт перед викладачем стоять такі завдання:

- виявлення рівня теоретичної та практичної підготовки студентів
- закріплення, поглиблення й узагальнення знань, отриманих студентами під час навчання;
- вміння використати наукові досягнення при розкритті обраної теми;
- виявлення ступеня підготовки студента до самостійної праці в області фінансів.

2. ПОРЯДОК РОЗРОБКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Зміст та теоретичні завдання на курсову роботу

За змістом курсова робота складається з двох частин: теоретичної та практичної.

Загалом теоретична частина має бути обсягом не менше 12-15 сторінок друкованого тексту.

Теоретична частина курсової роботи складається з чотирьох теоретичних питань, які обираються згідно таблиці:

Варіант, за списком групи	Номера теоретичних завдань				Варіант, за списком групи	Номера теоретичних завдань			
1	1	26	51	76	14	14	39	64	89
2	2	27	52	77	15	15	40	65	90
3	3	28	53	78	16	16	41	66	91
4	4	29	54	79	17	17	42	67	92
5	5	30	55	80	18	18	43	68	93
6	6	31	56	81	19	19	44	69	94
7	7	32	57	82	20	20	45	70	95
8	8	33	58	83	21	21	46	71	96
9	9	34	59	84	22	22	47	72	97
10	10	35	60	85	23	23	48	73	98
11	11	36	61	86	24	24	49	74	99
12	12	37	62	87	25	25	50	75	100
13	13	38	63	88					

Теоретичні питання

1. Сутність та функції фінансів підприємств
2. Грошові фонди та фінансові ресурси
3. Основи організації фінансів підприємств
4. Фінансова діяльність та зміст фінансової роботи
5. Зміст та завдання управління фінансами підприємств
6. Грошові розрахунки та їх роль і системи фінансів підприємств
7. Безготівкові і готівкові розрахунки, принципи їх організації
8. Касові операції, вимоги та обмеження щодо їх проведення
9. Види банківських рахунків та порядок їх відкриття
10. Принципи організації розрахунків
11. Розрахунки платіжними дорученнями
12. Розрахунки розрахунково-платіжними вимогами-дорученнями
13. Розрахунки чеками
14. Розрахунки акредитивами
15. Вексельна форма розрахунків
16. Характеристика та склад грошових надходжень підприємств
17. Доходи (виручка) від реалізації товарів (робіт, послуг)
18. Доходи від фінансово-інвестиційної та іншої діяльності
19. Формування валового і чистого доходу
20. Прибуток як кінцевий результат фінансово-господарської діяльності підприємства
21. Формування прибутку підприємства
22. Прибуток від реалізації продукції та його формування
23. Методи розрахунку прибутку від реалізації продукції
24. Сутність і методи обчислення рентабельності
25. Розподіл прибутку підприємства
26. Використання чистого прибутку
27. Сутність податків та їх функції
28. Система оподаткування підприємств та її становлення в Україні
29. Становлення оподаткування прибутку
30. Чинний порядок оприбуткування прибутку
31. Податок (плата) за землю як елемент системи оподаткування підприємств в Україні
32. Фіксований сільськогосподарський податок та його роль в оподаткуванні підприємств
33. Ресурсні платежі та їх застосування в оподаткуванні підприємств
34. Класифікація кредитів, що надаються підприємствам

35. Види банківського кредиту та їх характеристика
36. Умови та порядок отримання банківського кредиту
37. Порядок погашення банківського кредиту підприємством
38. Комерційне кредитування підприємств
39. Лізингове кредитування підприємств
40. Державне кредитування підприємств
41. Кредитування підприємств за рахунок коштів фінансово-кредитних інститутів
42. Сутність основних засобів та джерела їх відтворення
43. Знос і амортизація основних засобів
44. Сутність і склад капітальних вкладень
45. Джерела і порядок фінансування капітальних вкладень
46. Фінансування ремонту основних засобів
47. Оцінка фінансового стану підприємства, її зміст та етапи проведення
48. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства
49. Показники фінансового стану підприємства та їх характеристика
50. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства
51. Оцінка фінансової стійкості підприємства
52. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства
53. Фінансова стратегія підприємства, її види, сутність та процес розробки
54. Зміст, завдання та методи фінансового планування
55. Зміст фінансового плану та порядок його складання
56. Зміст та завдання оперативного фінансового плану
57. Фінансова криза на підприємстві: симптоми та фактори, що її спричиняють
58. Економічна сутність санації підприємств
59. Менеджмент фінансової санації підприємств
60. Умови і обґрунтування рішення про фінансову санацію підприємства
61. Класична модель фінансової санації
62. План санації, його зміст та етапи розробки
63. Сутність санаційного аудиту та етапи його проведення
64. Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства, що перебуває у кризі
65. Аудит фінансової сфери підприємства
66. Ситуація підприємства на ринках факторів виробництва та збуту готової продукції та її вплив на фінансовий стан підприємства
67. Аналіз причин фінансової кризи, сильних і слабких місць на підприємстві
68. Акт аудиторської перевірки: зміст та реалізація резервів

69. Форми фінансової санації та їх характеристика
70. Внутрішні джерела фінансової санації
71. Санація балансу. Зменшення статутного фонду підприємства
72. Санація із залученням коштів власників підприємства
73. Альтернативна санація та її роль у фінансовому оздоровленні підприємства
74. Участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника
75. Фінансова участь персоналу в санації підприємства
76. Державна фінансова підтримка в санації підприємств
77. Доарбітражне врегулювання господарських спорів як метод запобігання банкрутству підприємств
78. Арбітражне врегулювання господарських спорів та його роль у фінансових відносинах підприємства із його партнерами

Тематика теоретичних питань є актуальною і постійно уточнюється. При розробці тематики курсових робіт враховуються програмні питання з курсу «Фінанси підприємств» та «Фінанси», теоретичні та практичні фінансові проблеми.

Відповіді на питання повинні бути стислими, чіткими і зрозумілими. При відповіді необхідно додавати посилання на використані літературні джерела. Крім того, при відповіді на теоретичні питання необхідно також виявити власні думки, ідеї, оцінку стану проблеми, що описується.

Автор курсової роботи має право зробити уточнення і зміни в тематичних питаннях, впевнено обґрунтувавши їх доцільність, а також запропонувати самостійно сформульовані інші питання, які відповідають його схильностям та науковим інтересам або дають можливість максимально використати досвід практичної діяльності.

Обрану самостійно тематику теоретичної частини курсової роботи студент обов'язково узгоджує з викладачем дисципліни (науковим керівником). Уточнення або зміна тематики теоретичних питань курсової роботи можливі лише в окремих випадках при достатньо аргументованих причинах змін, з дозволу наукового керівника.

Наступним етапом після затвердження теми курсової роботи є підбір необхідної літератури.

2.2. Зміст та порядок виконання практичної частини курсової роботи

За своїм змістом практична частина курсової роботи умовно складається з трьох логічно пов'язаних між собою фінансових розрахункових досліджень, а саме з:

- 1) стислого комплексного аналізу фінансового стану підприємства,
- 2) факторного дослідження впливу операційного важеля на фінансовий результат діяльності підприємства,

3) фінансового плану підприємства.

При цьому сутність практичної частини курсової роботи полягає у проведенні відповідних розрахунків звітних та планових фінансових показників і коефіцієнтів. Рекомендації та форми подання результатів розрахунків подані нижче.

2.2.1. Комплексний аналіз і оцінка фінансового стану підприємства

Метою фінансового аналізу є дослідження фінансового стану та оцінка його відповідності (чи невідповідності) задачам поточного і стратегічного розвитку підприємства. Аналіз й оцінка фінансового стану – це обов’язкова складова підготовки управлінських рішень на відповідний період діяльності підприємства. Для досягнення окремих середньострокових чи поточних цілей розвитку підприємства (врегулювання ліквідності, мінімізація нормативу оборотних коштів, стабілізація грошових надходжень, оптимізація структури капіталу та ін.) проводиться тематичний (обмежений) фінансовий аналіз.

Для проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства попередньо розраховані фінансові показники необхідно представити у зведеній табл. 1.

Таблиця 1

Комплексна характеристика фінансового стану підприємства

№ з/п	Найменування показника	Одиниці вимірювання	Значення	
			на початок року	на кінець року
	Показники ліквідності			
	...			
	...			
	Показники структури капіталу			
	...			
	...			
	Показники ділової активності			
	...			
	...			
			Значення	
			звітний рік	попередній рік
	Показники прибутковості			
	...			
	...			
	Показники рентабельності			
	...			
	...			

Розрахунок фінансових показників і коефіцієнтів здійснюється на основі фінансової звітності підприємства (форма №1 – Баланс, форма №2 – Звіт про фінансові результати).

При здійсненні комплексного аналізу необхідно враховувати головну мету фінансового управління – обґрунтування надійних джерел капіталу підприємства і забезпечення високого рівня ефективності його використання в господарській діяльності. У зв'язку з цим у курсовій роботі слід провести зіставлення рівня показників поточної ліквідності і рентабельності, структури капіталу та рентабельності, поточної ліквідності і ділової активності, ділової активності та рентабельності. За результатами такого аналізу необхідно зробити комплексну оцінку фінансового стану і сформулювати конкретні пропозиції щодо можливого поліпшення фінансового стану підприємства.

2.2.2. Дослідження залежності фінансових результатів операційної діяльності підприємства від операційних витрат та обсягів реалізації продукції

Фінансова стійкість, рівень прибутковості підприємства в першу чергу визначаються результатами його основної, операційної діяльності.

Результати виробничо-комерційної діяльності, зокрема обсяг операційного прибутку, безпосередньо залежать від обсягів виробництва і реалізації продукції й загальної суми операційних витрат.

Максимізація операційного прибутку передбачає зростання обсягів виробничо-комерційної діяльності та зменшення питомої ваги операційних витрат у розрахунку на одиницю продукції.

Одним із продуктивних механізмів управління процесами формування операційного прибутку є метод, відомий за назвою «витрати-обсяг-прибуток» (Costs-Volume-Profit-CVP). Цей метод дозволяє відстежувати залежність фінансових результатів від обсягів і структури операційних витрат та обсягів виробництва й реалізації продукції.

Метод «витрати-обсяг-прибуток» передбачає групування операційних витрат на фіксовані (постійні) й змінні. Рівень фіксованих витрат, як правило, майже не змінюється при зростанні чи зменшенні обсягів виробництва і реалізації продукції. До них належать амортизаційні відрахування, зарплата управлінського персоналу, утримання адміністративних приміщень, орендна плата, проценти за кредит тощо. Змінні витрати зростають або зменшуються пропорційно обсягам виробництва. Це витрати на закупівлю сировини, матеріалів, спожиту електроенергію, зарплату виробничого персоналу та ін.

Визначальними поняттями методу «витрати-обсяг-прибуток» є поріг рентабельності, валова маржа (маржинальний дохід), запас фінансової стійкості, операційний важіль (операційний леверидж).

Використовуючи можливості методу «витрати-обсяг-прибуток», у курсовій роботі необхідно розглянути такі питання:

- 1) визначити поріг і зону беззбиткової діяльності підприємства;
- 2) визначити запас фінансової стійкості підприємства та обґрунтувати шляхи його зростання;
- 3) дослідити механізм впливу операційного важеля на зміни прибутку підприємства й оцінити рівень підприємницького ризику;
- 4) розробити фінансовий план операційної діяльності в середньостроковій перспективі.

Нижче наведені рекомендації щодо виконання усіх етапів цього аналізу.

Поріг рентабельності – це такі обсяги виробництва й реалізації продукції, за яких підприємство вже не має збитків, але ще не має і прибутку. Поріг рентабельності (точка беззбитковості) визначається за формулою:

$$Q_p = \frac{F}{ПВ_{вм}},$$

де Q_p – поріг рентабельності;

F – сума фіксованих (постійних) витрат;

$ПВ_{вм}$ – питома вага валової маржі в сумарних операційних доходах.

Валова маржа (маржинальний дохід) – це різниця між сумарними операційними доходами та змінними витратами. За своєю структурою валова маржа – це сума постійних витрат і операційного прибутку підприємства:

$$ВМ = СОД - З, \text{ або } ВМ = F + ОП,$$

де $ВМ$ – валова маржа підприємства;

$СОД$ – сумарні операційні доходи підприємства;

$З$ – сума змінних витрат;

F – сума постійних витрат;

$ОП$ – операційний прибуток підприємства.

Запас фінансової стійкості – це зона виробничо-комерційної діяльності, в межах якої формується операційний прибуток підприємства. Він розраховується за формулою:

$$ЗФС = СОД - Q_p.$$

Відповідно **операційний прибуток**, що формується в зоні запасу фінансової стійкості, визначається наступним чином:

$$ОП = ЗФС * ПВ_{вм} .$$

Операційний важіль – показник, що характеризує структуру валової маржі. Розраховується за формулою:

$$ОВ = \frac{Вм}{ОП} .$$

За величиною операційного важеля визначається рівень підприємницького ризику діяльності підприємства.

Для розрахунку порогу рентабельності попередньо потрібно провести групування сумарних операційних витрат на фіксовані та змінні.

Сумарні операційні витрати підприємства розраховують, як:

$$COB = C + AB + BЗ + IOB,$$

де COB – сумарні операційні витрати підприємства;

C – собівартість реалізованої продукції;

AB – адміністративні витрати;

BЗ – витрати на збут;

IOB – інші операційні витрати.

У табл. 2 здійснюється розподіл операційних витрат:

Таблиця 2

Розподіл витрат підприємства за елементами

Стаття витрат	Витрати на виготовлену продукцію, тис. грн.	% значення	Витрати на реалізовану продукцію, тис. грн.
1. Матеріальні витрати			
2. Амортизація			
3. Зарплата персоналу			
4. Відрахування на соціальні заходи управлінського персоналу			
5. Інші витрати			
Разом			

Структура фіксованих і змінних витрат наведена у табл. 3:

Таблиця 3

Обсяги та структура фіксованих і змінних витрат підприємства, тис. грн.

Фіксовані витрати	Значення	Змінні витрати	Значення
1. Амортизація		1. Матеріальні затрати	
2. Зарплата управлінського персоналу		2. Зарплата виробничого персоналу	
3. Відрахування на соціальні заходи управлінського персоналу		3. Відрахування на соціальні заходи виробничого персоналу	
4. Інші фіксовані витрати		4. Інші змінні витрати	
Разом – фіксовані витрати		Разом – змінні витрати	

Після групування витрат на фіксовані і змінні формується базова таблиця 4 показників операційної діяльності підприємства:

Таблиця 4

Базовий рівень показників операційної діяльності підприємства, тис. грн.

Найменування показників	Значення
1. Сумарні операційні доходи	
2. Змінні витрати	
3. Валова маржа (маржинальний дохід) (р.1-р.2)	
4. Фіксовані (постійні) витрати	
5. Прибуток від операційної діяльності (р.3-р.4)	

За даними табл. 4 здійснюється розрахунок порогу рентабельності Q_p , запасу фінансової стійкості $ЗФС\%$, операційного важеля $ОВ$.

$$ПВ_{вм} = \frac{ВМ}{СОД},$$

$$ЗФС\% = \frac{ЗФС}{СОД} * 100\%, \%$$

Після проведення аналітичних розрахунків у курсовій роботі необхідно відобразити графічну інтерпретацію порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості та інших показників операційної діяльності підприємства за схемою, наведеною на рис. 1.

Після цього необхідно зробити висновки щодо структури операційних витрат, валової маржі та величини запасу фінансової стійкості підприємства, охарактеризувати рівень фінансового стану підприємства, а також обґрунтувати можливі напрями зростання запасу фінансової стійкості.

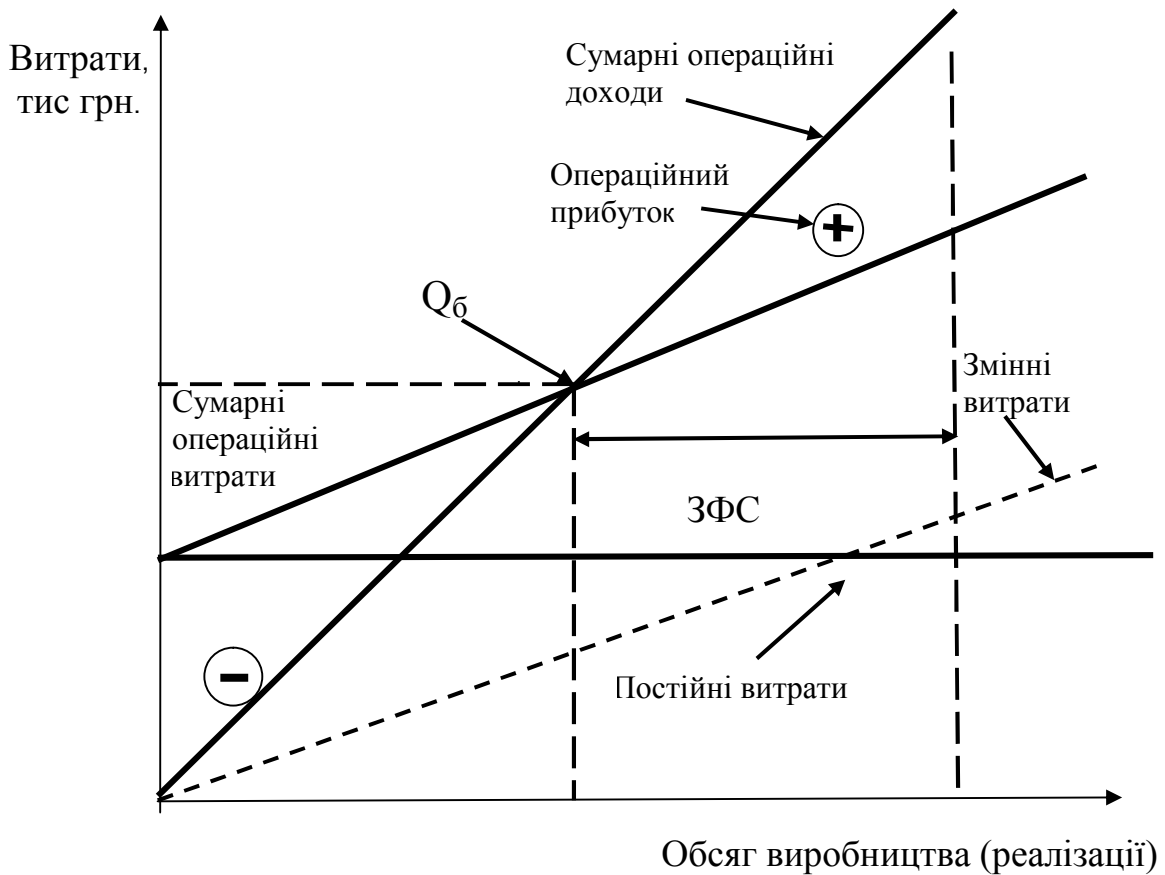

Рис. 1. Графічна інтерпретація порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості підприємства

2.2.3. Дослідження впливу операційного важеля на зміни обсягів прибутку підприємства

Операційний важіль характеризує внутрішню структуру валової маржі, (співвідношення її складових – операційного прибутку і фіксованих витрат):

$$OB = \frac{BM}{OP} = \frac{OP + F}{OP} = 1 + \frac{F}{OP}.$$

Збільшення обсягів фіксованих витрат у структурі валової маржі призводить до зростання значень операційного важеля, а відповідно – і до підвищення рівня підприємницького ризику діяльності підприємств.

Сила впливу операційного важеля на фінансові результати діяльності підприємств визначається наступною залежністю показників:

$$\Delta t_n \% = OB * \Delta t_p \%, \quad (1)$$

де $\Delta t_n \%$ – процентне зростання операційного прибутку підприємства;

$\Delta t_p\%$ – процентне зростання операційних доходів підприємства.

Сила впливу операційного важеля на фінансовий результат проявляється в наступному.

На кожен процент зміни операційних доходів підприємства (підвищення чи падіння) операційний прибуток буде зростати або знижуватися пропорційно величині операційного важеля.

У курсовій роботі необхідно дослідити механізм впливу операційного важеля на фінансовий результат підприємства, розглядаючи ситуації збільшення та зменшення обсягів операційної діяльності в плановому періоді.

Наприклад, можна провести моделювання за варіантами збільшення (зменшення) обсягів операційної діяльності в плановому періоді на 5 і 10%, розраховуючи для кожного з цих варіантів операційний прибуток за формулою 1.

Отримані результати моделювання необхідно перевірити методом прямих розрахунків із використанням показників і залежностей, наведених у табл. 5 і 6.

Таблиця 5

Прямий розрахунок показників операційної діяльності при її зростанні у плановому періоді, тис. грн.

Показник	Розрахунок	Значення
1. Сумарні операційні доходи		
2. Змінні витрати		
3. Валова маржа		
4. Фіксовані витрати		
5. Прибуток від операційної діяльності		

Таблиця 6

Прямий розрахунок показників операційної діяльності при її падінні у плановому періоді, тис. грн.

Показник	Розрахунок	Значення
1. Сумарні операційні доходи		
2. Змінні витрати		
3. Валова маржа		
4. Фіксовані витрати		
5. Прибуток від операційної діяльності		

2.2.4. Фінансове планування операційної діяльності в середньостроковій перспективі

Із використанням прийомів фінансового планування за методом «процент від реалізації» та врахуванням попередньо визначених темпів зростання показників зміст середньострокового фінансового плану операційної діяльності підприємства може мати вигляд табл. 7.

Таблиця 7

Середньостроковий фінансовий план операційної діяльності підприємства, тис. грн.

Найменування показника	Базовий рівень	За результатами середньострокового плану		
		1 рік	2 рік	3 рік
1. Сумарні операційні доходи				
2. Змінні витрати				
3. Маржинальний дохід (р.1-р.2)				
4. Постійні витрати				
5. Операційний прибуток (р.3-р.4)				
6. Податки з прибутку				
7. Чистий прибуток (р.5-р.6)				
8. Амортизаційні відрахування				
9. Операційний грошовий потік підприємства (Cash-flow) (р.7+р.8)				

Загальна оцінка результатів фінансової діяльності підприємства може бути проведена за показниками, які зводяться у спеціальну таблицю 8.

У підсумковій частині розділу необхідно зробити висновки і сформулювати пропозиції щодо вдосконалення механізмів фінансового планування діяльності підприємства.

2.3. Загальні висновки до курсової роботи

Результати курсової роботи мають бути зведені до узагальнених висновків і рекомендацій. Зміст висновків повинен мати чіткий зв'язок із метою та завданнями курсової роботи, які були сформульовані у вступі. Окремі пункти висновків рекомендується розпочати словами: «У процесі виконання курсової роботи було встановлено (виявлено), що... ».

Пропозиції й рекомендації потрібно формулювати конкретно, з визначенням практичних заходів для вдосконалення фінансової діяльності підприємства. Обсяг загальних висновків становить 2-3 сторінки.

Таблиця 8

Динаміка фінансових показників операційної діяльності підприємства

Найменування показників	Рівень показників, тис. грн.		Відхилення	
	база	план- прогноз	абсолютне, тис. грн.	віднос- не, %
1. Сумарні операційні доходи				
2. Змінні витрати				
3. Маржинальний дохід				
4. Постійні витрати				
5. Операційний прибуток				
6. Податки з прибутку				
7. Чистий прибуток				
8. Амортизаційні відрахування				
9. Операційний грошовий потік підприємства (Cash-flow)				
10. Операційний важіль підприємства				
11. Поріг рентабельності діяльності підприємства				
12. Запас фінансової стійкості				

Додатки до курсової роботи включають форми № 1, № 2 річної звітності підприємства, на які необхідно давати посилання при їх використанні.

3. ПІДБІР ІНФОРМАЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ОПРАЦЮВАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Виходячи з теми курсової роботи, студент самостійно підбирає необхідний інформаційний матеріал.

За своїм складом цей матеріал є досить значним. До нього відносяться бібліографічні, інформаційні і довідкові видання, статистичні і фактичні матеріали законодавчо-нормативні документи тощо.

При підборі матеріалу потрібно враховувати власні можливості наявний час. Відбирати потрібно оптимальний обсяг інформації, необхідний для розкриття теми курсової роботи, її основних проблем.

Перелік рекомендованої літератури, зокрема чинних законодавчо-нормативних документів, наведено у даних методичних рекомендаціях. При цьому слід пам'ятати, що наведена рекомендована література є лише орієнтиром для самостійного підбору літературних джерел, студент (слухач) має оновити, доповнити й розширити.

Студент має зібрати, накопичити й узагальнити факти. Ретельно проаналізувати літературні джерела, занотувати окремі положення як складові майбутньої курсової роботи. Матеріали для підготовки курсової роботи збираються цілеспрямовано, залежно від мети і завдань дослідження. Склад і структура цих матеріалів мають відповідати темі курсової роботи.

В економічних дослідженнях важливим джерелом інформаційного матеріалу є робота з літературою, даними офіційної державної статистики та звітними даними підприємств, установ, організацій. Збір матеріалу обов'язково має супроводжуватись його аналізом і критичним оцінюванням. По дискусійних питаннях необхідно дати критичну оцінку позицій авторів і висловити власну думку.

Студенту необхідно оглянути систематичні та алфавітні каталоги наукових бібліотек, опрацювати літературні джерела, які містять відомості про об'єкт і предмет дослідження, основні теоретичні основи його вивчення.

Особливу увагу студент має звернути на монографічну літературу, де розкриті раніше проведені дослідження як вітчизняними, так і зарубіжними вченими по темі курсової роботи.

На використаний матеріал потрібно давати посилання на номер джерела та сторінку.

Крім літературних джерел необхідно використати статистичні дані та фактичні дані конкретного підприємства.

Важливим джерелом інформаційного забезпечення є база даних мережі Internet.

Студент вивчає законодавчі та нормативні документи, укази Президента з економічних питань, постанови Кабінету Міністрів, які друкуються у Відомостях Верховної Ради та Офіційному Віснику України.

На основі підбраного інформаційного матеріалу до теми курсової роботи складається список використаної літератури.

Після цього студент приступає до тематичного опрацювання підбраного і узагальненого інформаційного матеріалу для розробки тематичних питань теоретичної частини та виконання розрахунків за розрахунковою частиною.

Опрацювання літератури супроводжується вивченням літературних джерел та випискою окремих важливих на душу студента теоретичних положень, фактів, цифр з обов'язковим посиланням на авторів і джерела, з яких взято матеріал для написання курсової роботи.

Опрацьовуючи літературні джерела, студент повинен навчитись систематизувати джерела, правильно їх оцінити та визначити головні аспекти, що стосується тематичних питань курсової роботи.

4. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота складається з:

- вступу,
- теоретичної частини, що включає 4 питання,
- практичної (розрахункової) частини, присвяченої удосконаленню фінансового механізму,
- висновків,
- списку використаних джерел,
- додатків.

У *вступі* необхідно розкрити: актуальність теми і важливість її для підприємства на матеріалах якого виконується робота; теоретичне та практичне значення теми, її доцільність; вказати мету і завдання написання курсової роботи; ступінь дослідження даної теми в науковій спеціальній літературі; новизни проблеми, що досліджується; базу дослідження, за матеріалами якої виконується курсова робота, структуру курсової роботи.

В *першому (теоретичному) розділі* курсової роботи потрібно розкрити теоретичні питання. Студент має розкрити сутність проблем, що розглядаються в курсовій роботі.

Для цього необхідно на базі літературних джерел стисло, критично висвітлити думки різних вчених з предмету дослідження, узагальнити їх і зробити особисті висновки з проблеми, що досліджується.

Потрібно висвітлити методичні основи з предмету курсової роботи. Для подальшого аналізу проблем фінансів необхідно розглянути загальні питання. При цьому слід посилатись на чинні в Україні законодавство, рішення уряду, інструкції, положення тощо.

При розгляді цього питання необхідно також розкрити зарубіжний досвід щодо теми курсової роботи.

В *другому (практичному) розділі* необхідно дати коротку економічну характеристику базового підприємства (показати виробничий та економічний рівень на основі переліку техніко-економічних показників діяльності об'єкта дослідження і завести їх в таблицю). При цьому основну увагу слід приділити економічній ефективності діяльності підприємства, на базі матеріалів якого виконується курсова робота.

Студент повинен описати постановку задачі; деталізувати мету дослідження; визначити основні задачі, вирішення яких дозволить досягти мети дослідження; запропонувати напрями вирішення визначених проблем з урахуванням особливостей діяльності підприємства.

В основній частині (обсяг 20-25 сторінок) повинен бути розкритий основний зміст курсової роботи.

На початку кожного розділу необхідно вказати питання, які будуть розглянуті, а в кінці розділу – викласти основні висновки та пропозиції. Суміжні підрозділи повинні бути логічно взаємопов'язані між собою.

Процедура виконання цього розділу курсової роботи детально по крокам подана у п. 2.2.

В кінці кожного розглянутого питання основної частини студент повинен зробити висновки із стислим викладенням наукових і практичних результатів, що дасть змогу в заключному розділі курсової роботи сформулювати більш загальні висновки, що відрізняються від висновків за розділами.

У **висновках** (обсяг 3-4 сторінки) мають бути представлені основні результати дослідження та пропозиції щодо вдосконалення розглянутих питань.

Висновки повинні містити коротке викладення основних підсумків проведених аналізу досліджень та обґрунтовані пропозиції, спрямовані на удосконалення проблем, розглянутих студентом.

Усі частини курсової роботи повинні бути логічно пов'язані між собою, доповнювати та поглиблювати одна іншу.

Загальний обсяг курсової роботи (без списку використаної літератури та додатків) – 35-40 сторінок друкованого тексту.

У **списку використаних джерел** мають бути вказані лише ті джерела, які дійсно використовувалися.

Навчальну і спеціальну літературу з теми курсової роботи студент вибирає самостійно, використовуючи для цього алфавітний, предметний або систематизований каталоги бібліотек.

В **додатках** наводяться форми первинних, зведених документів, форм фінансової звітності тощо.

5. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота – це кваліфікаційна робота наукового характеру у вигляді спеціально підготовленого рукопису, написаного державною мовою України.

Курсову роботу друкують за допомогою комп'ютера з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210 × 297 мм) через півтора міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм. Можна також використовувати папір форматів у межах від 203×288 до 210×297 мм і подавати таблиці та ілюстрації на аркушах формату А3.

Обсяг основного тексту курсової роботи повинен становити 25-30 сторінок (вступ – 2-3 сторінки, висновки – 3-4 сторінки).

Текст додатків і список літератури в обсяг основного тексту не входять. Текст курсової роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве, верхнє та нижнє – не менше 20 мм, праве – 10 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору, середньої жирності. Щільність тексту курсової роботи повинна бути однаковою.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися у процесі написання курсової роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням виправлень на тому ж місці.

Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами.

Відстань між заголовком (за винятком заголовку пункту) та текстом повинна дорівнювати 2 інтервалам.

Кожну структурну частину курсової роботи потрібно починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака «№».

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок курсової роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Зміст, вступ, висновки, список використаних джерел не нумерують. Розділ має номер, після номера ставлять крапку, потім друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу також повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера пункту також повинна стояти крапка наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як і пункти.

Ілюстрації (фотографії, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках курсової роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю або рисунок, розмір яких більші за формат А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або у додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно у межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера, розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: «Рис. 1.2» (другий рисунок першого розділу).

Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в курсовій роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо у курсовій роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» та її номер вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2».

Формули в курсовій роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули у розділі, між якими ставлять крапку. Номер формули пишуть біля правого краю аркуша на рівні відповідної формули у круглих дужках, наприклад: «(3.1)» (перша формула третього розділу).

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно у межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку і перелічують їх. Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують після їх номера. При потребі ілюстрації пояснюють.

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлятися у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих,

якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні таблиці на інший аркуш (сторінку) назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою у межах однієї сторінки.

Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядами. Вище і нижче кожної формули потрібно залишати не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (×) та ділення (÷).

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів потрібно подавати безпосередньо під формулою, у тій послідовності, у якій вони подані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта потрібно подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

При написанні курсової роботи студент повинен робити посилання на джерела, матеріали або окремі результати, які використовувалися при виконанні роботи. Такі посилання дають можливість відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дозволяють перевірити необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову, текст, обсяг.

Посилатися потрібно на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовуються відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке посилаються у курсовій роботі.

Посилання у тексті курсової роботи на джерела потрібно зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: «... у праці [1, С. 25-26] ... ».

Посилання на ілюстрації роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, «рис. 1.2».

Посилання на формули курсової роботи вказують порядковим номером у дужках, наприклад: «... у формулі (2.1) ».

На всі таблиці повинні бути посилання у тексті, при цьому слово «таблиця» у тексті пишуть скорочено, наприклад: «... в табл. 1.2».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Список використаних джерел (література) подається під загальними порядковими номерами у такій послідовності:

- документи органів державної влади і управління;
- нормативні акти Мінфіну і Національного банку України;
- наукова і методична література.

Науково-методичні джерела наводяться в алфавітному порядку за прізвищами авторів.

Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно подавати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць. Приклад оформлення відомостей подано у додатку.

Додатки оформляють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань у тексті.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ, наприклад: додаток А, додаток Б і т. д.

Текст кожного додатка при потребі може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: «А.2» (другий розділ додатка А).

Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені у додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: «рис. Д. 1.2» (другий рисунок першого розділу додатка Д); «формула (А. 1)» (перша формула додатка А).

Завершена робота повинна бути зброшурованою з дотриманням такої схеми подачі матеріалу:

- титульний аркуш (додаток ...);
- зміст;
- вступ;
- основна частина курсової роботи за розділами;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Після закінчення курсова робота, підписана студентом, подається викладачеві на перевірку.

При відповідності поданої курсової роботи всім вимогам вона допускається до захисту студентом, але у разі невідповідності курсової роботи вимогам – вона не допускається до захисту студентом.

6. ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

При виставленні оцінки враховуються такі критерії: актуальність, повнота, практична значимість проведеного дослідження, аргументованість висновків і пропозицій, переконливість виступу під час захисту курсової ро-

боти, правильність відповідей на поставлені питання, а також дотримання вимог її оформлення.

Після захисту курсової роботи студент отримує оцінку («відмінно», «добре», «задовільно»), яку викладач виставляє в екзаменаційну відомість.

Оцінка виставляється відповідно до набраної студентом суми балів:

«Відмінно» А (90-100 балів);

«Добре» В (82-89 балів);

«Добре» С (74-81 балів);

«Задовільно» D (64-73 бали);

«Задовільно» E (60-63 балів);

«Незадовільно – з можливістю повторного складання» FХ (35-59 балів);

«Незадовільно з обов'язковим повторним курсом» F (0-34 бали).

За шкалою ECTS «відмінно» відповідає оцінці «А», «добре» – оцінкам «В» та «С», «задовільно» – «D» та «E».

При отриманні студентом незадовільної оцінки (від 34 до 59 балів) курсова робота переробляється та подається на повторне оцінювання.

Робота з незадовільною оцінкою підлягає переробці протягом терміну, встановленого навчальною частиною. Студент, що отримав незадовільну оцінку, не допускається до іспиту з даного курсу.

Підсумкова оцінка виставляється комісією колегіально за наступними критеріями:

Оцінку **«відмінно»** отримує студент, в якого акуратно і правильно оформлена курсова робота, яка має цільову спрямованість, вміщує практичний результат і глибокий аналіз питань обраної теми, висновки про позитивні методи і недоліки, пропозиції щодо усунення недоліків.

Оцінку **«добре»** одержує студент за роботу, у якій виконані всі вимоги, але є деякі недоліки методичного характеру, недостатньо аргументовані висновки і пропозиції. Ця робота повинна бути виконана правильно і акуратно.

Оцінку **«задовільно»** отримує студент, в якого робота вміщує мало елементів наукового дослідження, слабо проведений аналіз, висновки і пропозиції аргументовані недостатньо, оформлена неакуратно.

Роботи, які не відповідають вказаним вимогам, повертаються на доопрацювання.

БАЗОВИЙ СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азаренкова, Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – 2-е вид., випр. і доп. – К. : Знання-Прес, 2006. – 287 с.
2. Александрова, М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч. / М. М. Александрова, Н. Г. Виговська, Г. Г. Кірейцев та ін. – 2-е вид., переробл. та доповн. – К. : ЦУЛ, 2002. – 268 с.
3. Аранчій, В. І. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. І. Аранчій. – К. : Вид. дім «Професіонал», 2004. – 304 с.
4. Базецька, Г. І. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері : навч. посіб. / Г. І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю. В. Ткаченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 292 с.
5. Власова, Н. О. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 271 с.
6. Гриньова, В. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2004. – 424 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
7. Зятковський, І. В. Фінанси підприємств. / І. В. Зятковський. – К. : Кондор, 2003. – 364 с.
8. Кірейцев, Г. Г. Фінанси підприємств : навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч. / Г. Г. Кірейцев, Н. Г. Виговська, О. М. Петрук; Житомир. інженер.-технол. ін-т. – Житомир : ЖІТІ, 2002. – 272 с.
9. Онисько, С. М. Фінанси підприємств : практикум для студентів вищ. навч. закл. освіти України / С. М. Онисько, А. А. Верзун, П. М. Марич; за заг. ред. С. М. Онисько – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 312 с.
10. Сіненко, І. О. Учебно-методичний комплекс до самостійної роботи студентів спеціальності 5.03050801 «Фінанси і кредит» та 5.03050901 «Бухгалтерський облік» з дисципліни «Фінанси підприємств». / Уклад. І. О. Сіненко – Маріуполь : МБК, 2012. – 116 с.
11. Філімоненков, О. С. Фінанси підприємств. / О. С. Філімоненков. – К. : Ельга, Ніка-центр, 2002. – 360 с.
12. Філімоненков, О. С. Фінанси підприємств : підруч. / О. С. Філімоненков, Д. І. Дема; заг. ред. О. С. Філімоненко – К. : Алерта, 2009. – 496 с.
13. Фінанси підприємств / Під ред. Г. Г. Кірейцева – К. : ЦУЛ, 2002. – 262 с.
14. Фінанси підприємств : підруч. / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; кер. кол. авт. і наук. і А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2004. – 546 с.

Додаток
Зразок оформлення літератури

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
Книги: Один автор	1. Коренівський, Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Д. Г. Коренівський. – К. : Ін-т математики, 2006. – 111 с.
Два і більше авторів	1. Ромовська, З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. – К. : Прецедент, 2006. – 93 с. 2. Суберляк, О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. – Львів : Растр-7, 2007. – 375 с.
П'ять та більше авторів	1. Психологія менеджмента / Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина И. М. и др. ; под ред. Г. С. Никифорова. – Х. : Гуманитар. центр, 2007. – 510 с.
Без автора	1. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : зб. наук. пр. / Наук. ред. Каліущенко В. та ін. – Чернівці : Рута, 2007. – 310 с.
Багатотомний документ	1. Межгосударственные стандарты : кат. в 6 т. / Сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л. – Львов : НТЦ «Леонорм-Стандарт», 2005. – Т. 1. – (Серия «Нормативная база предприятия»). – 277 с. 2. Бондаренко, В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч.1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. – К. : НТУУ «КПІ», 2006. – 125 с.
Матеріали конференцій, з'їздів	1. Ризикологія в економіці та підприємництві : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. податк. адмін. України та ін. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.
Словники	1. Тимошенко, З. І. Болонський процес в дії : слов.-довід. основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.

Продовження додатку

1	2
Законодавчі та нормативні документи	1. Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. : Офіц. вид. / Верховна Рада України. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 207 с.
Стандарти	1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. – Чинний від 2006-01-01. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – IV. – 231 с. – (Національний стандарт України).
Каталоги	1. Межгосударственные стандарты : кат. в 6 т. / Сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л. – Львов : НТЦ «Леонорм-стандарт», 2006. – (Серия «Нормативная база предприятия»). – Т. 5. – 2007. – 264 с.
Автореферати дисертацій	1. Новосад, І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 «Технологія машинобудування» / І. Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20 с.
Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	1. Козіна, Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 6. – С. 15-18, 35-38.
Електронні ресурси	1. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003» [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібл. вісн. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm . 2. Про електронну торгівлю : Закон України : від 17.02.2003 р., №3114 [Електронний ресурс] // Законопроекти : Упр. комп'ютериз. система Апарату Верховної Ради України. – 2003. – Режим доступу : www.rada.gov.ua . – Дата доступу груд. 2004. – назва з екрану.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання курсової роботи
з навчальної дисципліни «Фінанси підприємств»

для студентів, що навчаються за програмою підготовки бакалаврів
галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»
напрямку підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»

Комп'ютерний набір і верстка: Антоненко Валентина Миколаївна

Укладач: Антоненко Валентина Миколаївна

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
85300, м. Красноармійськ, пл. Шибанкова, 2.